

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 17-fevral 2022

Ma'qullandi: 22-fevral 2022

Chop etildi: 27-fevral 2022

KALIT SO'ZLAR

Hijriy, Milodiy, Xuroson,
Taxoriston Sihon,
Strategiya, Ojihon,
Imperator, Xalifa

Qutayba bin Muslim Al- Bahiliy (49-96 hijriy / 669-715 y.) hijriy birinchi asrda Markaziy Osiyo mamlakatlaridagi islom istilolariga boshchilik qilgan mashhur islom armiyasi yetakchisi.

U Qutayba ibn Muslim ibn Amr ibn Husayn ibn Robiya Abu Hafs al-Bahiliy bo'lib, uning otasi Muslim ibn Amr Iroq hokimi, akasi, mo'minlarning amiri Musab ibn Zubayrning sahobalaridan biri edi. Abdulloh ibn Zubayr va u bilan birga hijriy 72 yilda Abdulmalik ibn Marvonga qarshi jang qilgan.

Qutayba hijriy 49/milodiy 669 yilda Iroqning Basra shahridagi qo'mondon xonadonida arab Najdi Bahla qabilasidan bo'lgan oilada tug'ilgan.[1]

Unda Sarkardalikning kelib chiqishi va boshlanishi

QUTAYBA IBN MUSLIM HAYOTI VA SARKARDALIK MAHORATI

Shavqatulloev Do'stmuhammad¹

Qudratov Botir,

Gulboyev Shohmansur.

¹ Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabasi

e-mail: ma6069054@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6321223>

ANNOTATSIYA

Islom olamida Xalifalik ashkil etilganidan keyin jo'da ko'plab sarkardalar va askarlar (Jihodchilar) yig'ila boshladi keyinchalik ular Islom dini yoyish maqsadi turli o'lkalarga bosqinchilik yurishlari olib borganlar. Ular Alloh yo'lida yurish olib borganligi uchun Jihod bo'ganlar ya'ni shahid bo'lib vafot etganlar. Mavorounnahr, Xuroson va Sharqiy Turkistonni bosib olish yuborilgan qo'shin boshlig'i qilib Sarkarda Qutayba Ibn Muslim yo'borilgan. Ushbu maqolada Qutayba Ibn Muslim Hayoti va Turon o'lkasiga bosqinchilik yurishlari haqida bayon etilgan.

Qutayba hijriy 49 - yilda Basrada, Bahla Najdiya qabilasidan bo'lgan oilada dunyoga keldi va ulg'aygach fiqh va Qur'on ilmlarini o'rgandi, keyin u chavandozlik va jang san'atlarini o'rgandi. Ar - Rayy va uni Xuroson viloyatiga sarkarda qilib tayinladilar va u o'sha paytda Iroqning o'sha kundagi ishlaridan biri bo'lib, u ziyoratchilarning qo'mondonligi ostida edi. jihoddan boshqa narsa haqida qayg'uradi.[2]

Uning zabtlari

So'ng qo'shinini ko'zdan kechirib, butun sharqni zabt etish yo'lida yurishini boshlab, Xorazm va Sijiston kabi shaharlarni zabt etdi, to Samarqandga yetib keldi va uni qattiq qamal qildi, toki uning aholisi juda katta pul evaziga u bilan yarashishdi. Uning e'tiborini qaratib,

unga olomonni to'pladi. U Shumanda ularni mag'lub qilguncha qattiq jang qildi. Buxoro shaharlari, shuning uchun ular unga So'g'ddan va eng muhimlaridan olomon to'plashdi va uni har tomondan o'rab oldilar. Kordonni ochishdi. Ulardan son-sanoqsiz pul olib, so'ng Xitoyga qarab yo'l oldi va uning chekkasidagi shaharlarni bosib olib, ularni zabt etdi va ularga soliq yukladi, shuning uchun daryoning narigi tomonidagi butun mamlakat unga bo'ysundi, toki u Xitoy devorlariga yetib bordi, u o'n uch yil davomida jang qildi, shu vaqt ichida u qurol qo'ymadi, toki xalifa Al-Valid ibn Abdul Malik va uning o'limigacha. Uning o'rniga ukasi Sulaymon ibn Abdulmalik o'tirdi va ular o'rtasida nimadir va kelishmovchilik bor edi, shuning uchun u Sulaymonga qarshi qo'zg'olon ko'tarmoqchi bo'ldi va u oldi. 96 hijriy yil.[3]

Urushning boshlanishi

Urush ishlari hijriy 86 -yilda, Al-Hajjoj ibn Yusuf at-Saqafiy uni keng va keng hudud bo'lgan Xuroson viloyatiga tayinlaganida boshlangan edi. U yerdagi mujohidlar rahbariyatida yangi yosh ayol bo'lsa ham, u yerdagi mujohidlar rahbariyatiga undan yaxshisini topa olmadi. Bu vazifa uchun Qutayba ibn Muslimdan bir kishi.

Qutayba ibn Muslim ham Al-Muhallab oilasi amal qilgan rejaga amal qildi, ya'ni dushmanlarga tez, kuchli, ketma-ket zarba berish rejasi bo'lib, ularga to'planishga yoki musulmonlarga qilingan hujumga javob berishni rejalashtirishga vaqt qoldirmadi. Al-Muhallab oilasidan ajralib turadi, har bir yurish uchun aniq maqsad va maqsadni ko'zlagan qat'iy reja tuzadi va o'z maqsadiga erishish uchun bor kuchini sarflaydi.[4]

Xalifa Abdulmalik ibn Marvon davrida Ray shahriga hokim etib tayinladi, so'ngra uni hijriy 86-yilda Xurosonga hokim etib tayinladi, u rahbar Al-Muhallab bin Abi Sufra (vafoti

Mesopotamiya va Unda islom dinini yoygan, shuning uchun u hijriy 86-yilda Taxoriston viloyatini (hozirgi Afg'oniston va Pokistonning bir qismi) qaytarib olgan va hijriy 87-90 yillar oralig'ida Buxoro va uning atrofidagi qishloq va qal'alarni zabt etishni tugatgan. Sojiston va Xorazm viloyatlarini zabt etishni yakunladi va uning istilolari hijriy 93-yilda qo'shib olingan Samarqand shahrigacha yetib keldi va hijriy 94-96 yillardagi istilolar Sihon daryosi havzasini shaharlari bilan ochishga muvaffaq bo'ldi, keyin Xitoy zaminiga kirib, u yerga kirib borib, Qashqar shahriga yetib, uni islomiy bazaga aylantirdi va bu islom qo'shinlari Sharqiy Osiyoda erishgan oxirgi narsa edi va musulmonlardan hech biri undan nariga yeta olmadi.[2]

Qutaybaning bosqinlardagi strategiyasi

Qutayba ibn Muslim o'z asarlarini to'rt bosqichga bo'lib, ularning har birida Umaviylar sulolasi va undan uzoq vaqt ergashgan islom mamlakatlari o'rnatilgan keng hududni zabt etishga erishdi. Bu quyidagicha: -

Birinchi bosqich

U Quyi Taxaristonga qarshi yurish qildi va uni hijriy 86-yilda qaytarib oldi va Quyi Tahoriston hozir Afg'oniston va Pokistonning bir qismidir.

Ikkinchi bosqich

Bu davrda u hijriy 87-90 yillar oralig'ida Buxoroga qarshi yirik yurishlarini olib borgan va shu davrda Buxoro va uning atrofidagi qishloq va qal'alarni zabt etishni yakunlagan.

Uchinchi bosqich

U hijriy 91-93 yillar davom etgan bo'lib, bu davrda Qutayba islomni yoyish va uni butun Ojihon daryosi vodiysiga o'rnatishga muvaffaq bo'ldi va hozirgi Erondagi "Sijiston" viloyati va Xorazm viloyatini zabt etishni yakunladi. "hozirda Eron, Pokiston va Afg'oniston davlatlari o'rtasida" bo'lib, uning istilolari Osiyoning qoq markazidagi "Samarqand"

shahriga yetib bordi va uni doimiy ravishda Islomiy davlatga qo'shib oldi.

To'rtinchi bosqich

U hijriy 94-96 yillargacha cho'zilgan, bu davrda Qutayba Sihon daryosi havzasini o'z shaharlari bilan zabt etishni tugatgandan so'ng Xitoy zaminiga kirib, u yerga kirib borgan va Qashg'ar shahriga yetib kelib, uni islomiy tayanchga aylantirgan. [6]

Qutayba va Xitoy podshosi o'rtasida sodir bo'lgan voqea

Ibn al-Asir dedi: Qutayba Qashqarni zabt etgandan so'ng, Xitoy podshosi (imperator Syuan Szun) unga o'zlari va dinlari haqida gapirib berish uchun bir hurmatli odam yuborishni so'rab xat yozdi. Qutayba tuyasi, tili, qudrati, aqli va solihligi bo'lgan o'n kishini saylab, ularga bir qancha xayrli ishlar va yaxshi narsalarni, masalan, otlar, bolalar va boshqalarga ega bo'lishni buyurdi.

Shunday qilib, ular ularning ustiga yurishdi va ularning oldiga kelganlarida, Xitoy shohi ularni chaqirdi va ular ostiga oq kiyim kiyishdi, xushbo'y hid surdilar, sandal va ko'ylaklar kiydilar va uning ichiga kirib, xalqining buyuk odamlari o'tirishdi. Podshoh va uning qavmidan hech kim ularga gapirmadi. Ular o'rnidan turdilar va podshoh unga kelganlarga: Bularni qanday ko'rdingiz? - dedi. Ular: «Biz bir qavmni ko'rdikki, ular faqat ayollar bo'lib, bizdan faqat u tarqatgan narsa qolmadi.

Ertasi kuni ularni chaqirib, ro'mol, salla va qalpoq kiyib, u bilan birga tushlik qilishdi va ular kirgach, qaytib ketishlarini buyurdilar va u hamrohlariga: "Qanday ko'rdingiz?" bu ko'rinish? Ular: "Odamlarning ko'rinishi ko'proq shunga o'xshashdir", deyishdi. Uchinchi kun kelganda, Iso ularni chaqirdi, shuning uchun ular qurollarini yig'ib, tuxum va gargoyllarni kiyib, qilich, nayza va kamonlarni olib, ularga minishdi. Shunday qilib, Xitoy podshosi ularga qaradi va tog'dek ko'rdi va ular yaqinlashganda, ular nayzalarini qaratib,

orqalaridan quvayotgandek otlarini itarib yubordilar. Podshoh hamrohlariga: «Ularni qanday ko'ryapsizlar? Bunday odamlarni ko'rmaganmiz, deyishdi.

Kech bo'lgach, u sizning yo'l boshchingizga xabar berish uchun ularga odam yubordi, ular unga Xabirni jo'natdilar, shuning uchun Xitoy shohi unga dedi: "Siz mening shohimning buyukligini ko'rdingiz va hech kim sizni mendan to'xtata olmadi. kaftimdagi tuxumdek qo'limdasi va sendan bir ish haqida so'rayapman, agar ishonmasang seni o'ldiraman", dedi. uchinchi kuni esa nima qilding? Hubayra aytdilar: "Birinchisida xalqimiz huzurida kiyindik, ikkinchisida shahzodalarimiz iymon keltirganda kiyindik, uchinchisi esa dushmanimiz uchun kiyindik". Ul zot dedilar: «Umringga nima yaxshilik qilding, do'stingga ayt, ketsin, chunki men uning kam sonli hamrohlarini bilaman, bo'lmasa senga seni halok qiladigan kishi yuboraman». Hubayra unga dedi: "Yurtingizda birinchi otlardan va zaytun dalalarida oxirgi otlardan qanday qilib kam bo'lsin? Bizni o'ldirish bilan qo'rqitayotganingga kelsak, kelsang, bizning muddatlarimiz bor, ularni o'ldirish bilan hurmat qil. , va biz undan nafratlanmaymiz va undan qo'rqmaymiz va u sizning eringizni bosib o'tmaguncha va shohlaringizga muhr bosmaguncha va soliq to'lamaguncha ketmaslikka qasam ichdi."

Bu maqola Xitoy qirolini o'ziga keltirdi, shuning uchun u so'zini mo'tadil qilib, Xabirga dedi: Do'stingizni nima qoniqtiradi? U zot: "Yeringni bosmagunicha, podshohlaringga muhr bosmagunicha va soliq to'lamaguncha ketmaslikka qasam ichdi", dedilar. U aytdi: Biz uni o'ng qo'lidan olib, uni bosish uchun yurtimizdagi changni yuboramiz va unga bir necha o'g'illarimizni yuboramiz, shunda u ularga muhr qo'yadi va unga soliq yuboramiz. qabul qiladi. [6][2]

Shahzoda Qutayba va turk qabilalari

Ilk musulmonlar sharqda islomiy bosqinchilik harakatini boshlaganlarida, bu hududda ikki irq odamlar yashagan: Sosoniylar , Fors qabilalari va turk qabilalari , Murg'ob daryosi bular bilan ular o'rtasidagi chegara edi, Fors qabilalari esa islom diniga to'g'ri yo'l -yo'riqli xalifalar davrida kiritilgan bo'lsa, turk qabilalari soni jihatidan ko'proq va keng tarqalgan, jumladan , G'azo turklari, qoraxtoy turklari, Kavkaz turklari, uyg'ur turklari, bolgar turklari va Mo'g'ul turklari .

Qutaybaning zabt etilishi Murg'ob daryosining sharqidagi va daryodan narigi mamlakatlardagi turklarning islom diniga kirib kelishida katta ta'sir ko'rsatdi .

Qutayba ibn Muslim, aytilganidek, Hajjoj ibn Yusuf at-Saqafiyning rahbarlaridan biri edi.U Sulaymon ibn Abdulmalikning Hajojni qanchalik yomon ko'rishini bilar edi.U xalifa bo'lgach, Qutayba undan qasos olishidan qo'rqib ketdi. Chunki u akasi Sulaymonni ahd mandatidan olib tashlab, o'g'liga topshirmoqchi bo'lganida Valid ibn Abdulmalikning yonida turgan edi. Shuning uchun Qutayba Sulaymonga qarshi qo'zg'olon ko'tarishga qaror qildi va unga 3 ta kitob yubordi, birinchi kitobda uni xalifalik bilan tabriklab, uning baxtsizligi, Abdulmalik va Validga bo'ysunganligi va agar u ham xuddi shunday bo'lsa, xuddi shunday bo'lishini

eslatib o'tadi. uni Xurosondan olib chiqmadi .Ikkinchi kitob esa unga o'zining zabtini, g'am-g'ussasini, fors podshohlari orasidagi martabasining ulug'ligini va qalblaridagi obro'-e'tiborini o'rgatadi va u Muhallab ahlini qoralaydi va Allohga qasamki, agar u Xurosonga qarshi Yazid Ibn Al-Muhallabni ishlatasa, uni haydab chiqaradi. Va uni olib tashlagan uchinchi kitob. Va u kitoblarni o'zi ishongan kishisi bilan jo'natib yubordi va unga: "Birinchi kitobni Sulaymonga bering. Agar Yazid ibn Muhallab hozir bo'lsa va u kitobni o'qib, unga tashlasa, ikkinchi kitobni unga bering", dedi. Agar uni o'qib, unga tashlab qo'ysa, uchinchisini to'la.

Aytishlaricha, u qo'zg'olon qilmagan, lekin ba'zi shtat aspirantlari tomonidan tuzilgan fitna qurboni bo'lgan. Ammo Qutayba ibn Muslim Al-Bohiliy Sulaymon ibn Abdul-Malik hukmronligi davridan oshib, beshinchi voyaga yetgan xalifa Umar ibn Abdul-Aziz davridagacha yashagan, degan yana bir gap bor, chunki Umar ibn Abdul-Aziz davrida yashagan. Aziz Samarqand saroyi bo'lib o'tgan va unga qarshi bo'lganlar Samarqandning ruhoniylari Qutayba ibn Muslim Al-Bahiliy bo'lgan va voqealar rivojida Samarqand saroyining barcha aholisi islom dinini qabul qilgan, bu esa bir qancha tadqiqotchilar tomonidan ilgari surilgan.[7]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xayr al-Din, Al-Zarkali . Qutayba ibn Muslim . bayroqlar . Qishloq bilimlari tarmog'i entsiklopediyasi. 2020-yil 19-mayda asl nusxadan arxivlangan . 2011 yil 12 dekabrda ko'rilgan .
2. Xijres, Hamada Muhammad (2020). Rahbar Qutayba bin Muslim Al-Bahiliyning Xitoy imperatori Syuantszun bilan hikoyasi . Jamol bin Huvayreb tadqiqot markazi. 2020-yil 12-dekabrda asl nusxadan arxivlangan .
3. Arab nasl-nasabi populyatsiyasi. Ibn Hazm al-Andalusiy. 246-bet
4. Qutayba bin Muslim Al-Bahiliyning tarjimai holi va uning qabri tarixi, doktor Hasan Fadel Zayn Al-Ani - Ta'lim jurnali, 653-son

5. Qutayba bin Muslim Al-Bahiliy: Shimoliy-Sharqiy armiyaning daryodan narigi harakatlari / Solih Mahdi Ammash. Nashr ma'lumotlari Bag'dod: Madaniyat va san'at vazirligi nashrlari, 1978 [1398] 9-bet
6. Ibn al-Asir (1987). Al-Kamel fi at-Tarix, IV jild (65-yildan hijriy 126-yilgacha) . Bayrut: Ilmiy kitoblar uyi.
7. Islom tarixining yangi talqini, 1-jild, Abd al-Hay Shaabon, 32-bet, Bayrut 1998 yil